

YU ISSN 0027-8084
UDK 808.61./.62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XXXIII/3—4

БЕОГРАД
2000

Digitized by Google

ЕГОН ФЕКЕТЕ
(Београд)

О ГРАМАТИЧКО-СЕМАНТИЧКИМ ПРОБЛЕМИМА ИСКАЗА *СТАЛО МИ ЈЕ ДО НЕКОГА / ДО НЕЧЕГА*

Разматра се значењско-граматичка вредност лексеме *стало* и одговарајућих синтаксичких израза у којима ова лексема (може да) функционише.

Својевремено ме је колегиница Виолета Бабић упозорила на новински наслов који је гласио *Још чекам некога коме ће бити стало до мене*¹. Признајем да ме је овако конципиран исказ изненадио и уједно изазвао двојако питање — (а) да ли је оваква конструкција граматички валидна и (б) које су семантичке компоненте употребљених лексема у овоме исказу иманентне.

У књизи Итала Зезова *Зенова свијесћ*² нађени су овакви примери: *Покушах ублажити њезину бол ња јој рекох да вјерујем да мртви знају све али да им до неких ствари нимало није стало; Затим и ја гуцнух мало коњака и изјавих да ми више нимало није стало до цигарета* (стр. 30. и 31); *Јако сам га волео ... Сада ми њак до њега није било нимало стало јер се њрометнуо у велика њрговца; Једнога дана Ђовани ... исјрича да му се загубило неко њисмо до којег му је јако стало* (стр. 73, 75); *Њој је зацело било мање стало до Гвидова оца него до мене* (стр. 82).

Ови примери, међутим, деловали су „прихватљивије“ од оног у новинском наслову *Блица*, али су питања која су у вези с њима искрсла остајала и даље.

Ради целовитијег увида у стање ствари, прегледали смо и картотеку Речника САНУ³ и у њој пронашли следеће примере које наводимо пре језичке анализе; распоређујемо их у скупине сходно њиховим синтаксичким параметрима:

¹ Новине *Blic* 27. 10. 1997, стр. 1, аутор написа Kristina Oksenberg.

² Italo Svevo, *Zenova svijest*, preveo Mate Maras, izdavač Sveučilišna naklada Liber, Zagreb 1982.

³ Картотеку Речника представља језичка грађа ексерцирана и исписана на листићима од којих сваки садржи контекст са циљном одредницом, насловљеном на врху листића, и с наведеним подацима о аутору, изворном делу и страни на којој се та одредница у изворнику налази.

АФИРМАТИВНИ ИСКАЗИ (без негације):

ЗА САДАШЊОСТ

1. а. И треба да *вам је до тога сјало* да се тамо мир одржи (Гавр. М. 3, 249).⁴ Немачка не крије ... да *јој је сјало до мира* (Правда 1917, 236/1). Било је купаца и продаваца којима је ... *сјало до размене* (Вас. Д. 3, 3). Како *ми је сјало до тога*, да се ово ... важно питање расправи, дозволите ми ... још нека разјашњења (П. Пр. 1924, 16/3). Осмјелиће се да ... *чињеницу до које је њему сјало*, каже (Мић. 1, 15). Нека га нек' говори! Шта *џи је сјало* (Глиш. 8, 78). Сваком мора *бити сјало до тога*, да само Срби бирачи ... помогну правилан развој наше политике Отаџб. 1913, 1/3).

1. б. Био је ипак један од људи којему је *било сјало до добрих односа* са Караџићем (Белић 12, 50). Великом мислиоцу ... *било је сјало само до истине* (Марк. Св. 3, 93–94). *Ђорђевићу било је сјало* да у друштву буде што разборитијих честитих људи (Књиж. 3, 129). Особито је *јринцију Еугену било сјало* до тога, да овиме започму (ГлЗМ 1907, 585).

ИСКАЗИ С НЕГАЦИЈОМ:

ЗА САДАШЊОСТ

2. а. Ово је први пут да *ми ни до тога није сјало* (Андрић 7, 381). До неких вредности *није нам сјало* (Неш. 4, 7). И *вама није сјало* до тога (Кол. 2, 31). *Није ми сјало* (Вук, Рј., под стџти). Беконовцима и *није сјало* до истине (Поп. Б. 5, 33). Говорили како ... до суда *му није сјало* (Глиш. 8, 44).

Овим примерима могу се прикључити и неки од којих су наведени на почетку овог излагања.

ЗА ПРОШЛОСТ

2. б. Побеђени се понашао као да *му до мира није било сјало* (Гавр. М. 1, 5). До рада у фабрици *није му било сјало* (Матк. 1, 60). Сада ми пак до њега *није било нимало сјало* (И. Звево, 75, раније наведени пример).

Битније разлике нема ни у понешто архаичној конструкцији допуне, као у примерима типа, са допуном — (*сјало*) + *за неким / за нечим* или: *за некога / за нешто*:

ЗА САДАШЊОСТ

3. а. Ако је г. Ст. *за ойозиционим новинама сјало*, нека себи право задобије такове издавати (Поз. 1849, 282). *Сјало је њему за*

⁴ У загради наводимо само скраћеницу имена и дела аутора онако како је то учињено у списку извора и скраћеница употребљених у Речнику САНУ из чије су картотеке примери коришћени. Уз скраћеницу наведен је и број странице дела на којој се цитирани контекст налази. У случају потребе, ближи библиографски подаци могу се наћи у одговарајућем списку скраћеница у Речнику, књ. 8.

мојом Белком (Весел. 19, 425). *Сћало ми је* много за *џим* да вам се овде, код мене допадне (И. 16, 227). Ко ме је *сћало* за *џим*, да дубље проникне истину времена (Јов. Влад. 1, 44). А махнити Кришкапа ... | Зар за Босну ишта мари, | Ил' Бугарску *сћало* му је (Никола 3, 43).

ЗА ПРОШЛОСТ

3. б. А мени је само за *џим* било *сћало* да истакнем оно што је главно (Недић Љ. 5, 159).

*

Ако наведене примере посматрамо с граматичко-синтаксичког аспекта, одлике исказа су следеће: примери под 1. а, 2. а. и 3. а. одликују се:

(1) логичким субјектом у дативу (исп. *вама* је стало = *ви* сте ти којима је стало; *којима* (тј. *кујцима*), *њему* је стало и сл.); затим:

(2) конструкцијом енклитичког облика трећег лица једнине презента помоћног глагола *јесам* (... *је*) + (облик) *сћало*;

(3) допуном са: *до* + *генијив* именске речи о којој се ради (исп. „стало ми је + *до њебе*“ и сл.), односно у нешто архаичнијој, данас, вероватно, ређе употребљаваној форми: с допунском конструкцијом *за* + *инструментал/акузатив* именске речи (исп. „стало му је + *за мајком*, одн. „стало му је + *за Бугарску*“⁵).

(4) Наведени примери упућују на закључак да се искази овог типа употребљавају само за садашње прошло време, али не и за будуће⁶.

Презентска ситуација маркирана је обликом *је/није* (тј. презентским обликом помоћног глагола *јесам/нисам*)⁷.

Извесна посебност огледа се, међутим, у томе што спој енклитике (*није* + *сћало*) не означава граматички перфект, насупрот стандардним солуцијама типа „Он (*није*) *оџишао*“, „Мени (*није*) *учинио* услугу“, „Јуче ми (*није*) *било* добро“, „Нама *ни(је)* *било* лепо за време рата“ и сл., већ искључиво садашње време.

Прошло време пак маркирано је конструкцијом *било* + *је*, одн. *није* + *било*, дакле енклитиком *је/није* + радни придев глагола *бити*, што одговара стандардном исказу типа „*Било је* лепо [мени, њој, нама и сл.] с тобом“, „Мени *је било* драго да те видим“ и сл.

(5) Уочава се да презентска конструкција „*је сћало*“ не кореспондира ни с граматичким родом ни с граматичким бројем именског дела исказа, остајући у свим односима неизмењена (исп. „Нема-

⁵ У примеру код Никола, 3, 43 ради се, по свој прилици, о елидираној форми стиха „Ил' Бугарску стало му је“ уместо „Ил' [за] Бугарску стало му је“, што се јасно види из стиха који му претходи.

⁶ Полазни пример из наслова *Блица* коментарисаћемо посебно.

⁷ Унеколико посебношћу чини трећи пример под 1. а. који би се могао разумети као релативно прошло време, што, међутим, имплицира почетни део реченице — „било је ...“, а не конструкција *је* + *сћало*.

чкој/њему/продавцима — *је стјало*“ и сл., насупрот исказу типа „*Њој је отишла мајка*“, „*Нама су дошли пријатељи*“), али је зато у обличком складу с (перфекатским) моделима типа „*Њој је тужно без брата*“, „*Њима је равно до Косова*“ и сл.

Сведено на основну схему, тип конструкције је овај:

*мени + је/није + стјало + до + дојуна (у генитиву)*⁸,

при чему је индикативна граматичка чињеница да ни у једном случају није у овој конструкцији уместо облика *стјало* употребљен било који други глаголски облик нити га је, по нашем језичком осећању, могуће употребити или другачије транспоновати, а у том светлу је опет за нас посебно занимљиво да нигде не наилазимо на (евентуални) облик — инфинитива.

Тиме се заправо сусрећемо с још једним релевантним не само граматичким већ и лексиколошким питањем, питањем, наиме, у оквиру које одреднице ваља сместити и обрадити у речнику значење *стјало* из примера о којима говоримо.

На први поглед, одговор би био — у оквиру глагола *стјати*. Међутим, већ и на основу властитог језичког осећања, такво решење не изгледа уверљиво. Ниједно од могућих значења глагола *стјати* не указује на семантичку везу облика *стјати* и *стјало*. Занимљиво је отуда да су ексцерптори грађе за Речник САНУ махом све примере са исказима о којима говоримо ипак у картотеци означили да припадају одредници (глагола) „стати“. У једном или само два случаја ексцерптор је листић с контекстом у којем је употребљен исказ о којем говоримо означио у картотеци Речника тако као да је одредница — „није нам стало“ (не реконструишући, дакле, инфинитив), али је у каснијој ревизији неко црвеним мастилом изнад те клаузуле написао „стати“, тј. назначио да пример треба обрадити под глаголом *стјати* а не под „није нам стало“ (евентуално као лексички фразем)⁹.

Занимало нас је како су поступили неки други речници. Прегледали смо, отуда, неке наше описне као и неке двојезичне речнике, тражећи податке о томе под одредницом „стати“ и „стало“, а у страним или двојезичним речницима тамо где смо мислили да ћемо наћи то што нас занима, уочили смо следеће:

У Вуковом Рјечнику, и у првом и другом издању, нашли смо да је ова ситуација регистрована под четвртом тачком одреднице „стати“, овако: „4. *није ми стјало*“, с објашњењем: „*darán liegen, interest*“ — што значи да је и Вук сматрао да се ту ради о облику глагола „стати“, с тим што је наш облик навео у негацији, док немачки и латински еквивалент не исказује негацију.

⁸ Допуна у генитиву може, каткад, формално изостати, али се она махом подразумева, као у примеру: „Нека га нек' говори! Шта ти је стало“ [тј. — до тога] (исп. примере под 1.а). Могуће су и друге комбинације, као у трећем примеру под 1.б. (тип: „Стало му је + да буде ... људи“) и сл.

⁹ Реч је о другом примеру под 2. а.

Речник Матице српске, међутим, није при обради одреднице „стати“ следио Вуков пример. Поступак је суштински измењен тако што је облик *сѣало* одвојен од инфинитива глагола „стати“ и успостављен као посебна одредница — „стало“. Међутим, уз њу није наведен никакав граматички квалификатор (податак о граматичкој врсти речи и сл.), што је, иначе, стандардни поступак у лексикографији, па то упућује на помисао да обрађивач није знао или није био сигуран о каквој се граматичкој врсти речи ради (као да се послужио принципом — боље је прећутати него, евентуално, погрешно рећи). Самосвојна одредница „стало“ дефинисана је овако: у *ѣредикаѣу*, са облицима глагола *биѣи* (*јесам*) и *субјекѣом* у *даѣиву*: *ѣридаваѣи важносѣи коме или чему, ѣолагаѣи; мариѣи*.

Одредница је потврђена примерима:

„До њих им је било стало као до лањског снега“ *Бен.* „Нама је било стало да бар неко вријеме одржимо Власеницу ... у циљу мобилизације људства у наше одреде“ *Чол.*¹⁰

Мада је овакав лексикографски поступак начелно прихватљивији од Вуковог, обрада одреднице није до краја коректно изведена, па ћемо се на то вратити нешто касније.

Ни у *Rječniku hrvatskoga jezika* Владимира Анића, који се, иначе, у много чему наслања на Матичин речник, нема лексеме *сѣало*, а ни под глаголом *сѣаѣи* нема података о исказу који разматрамо¹¹.

Од двојезичких речника консултовали смо *Hrvatsko ili srpsko-njemački rječnik* др Бланке Јакић и др Антуна Хурма¹², али ни ту ништа од онога што смо тражили нисмо нашли (ни под одредницом *сѣаѣи*, а ни *сѣало* као засебну одредницу).

Насупрот томе, у обратном, *Njemačko-hrvatskom ili srpskom rječniku* др Антуна Хурма нашли смо тражени исказ, али само у оквиру дефиниције; наиме, код немачког прилога **d(a)ran daran**¹³ наведен је немачки исказ *mir liegt viel d.[aran]*, а овај је дефинисан са: *многo ми је сѣало до ѣога*. У оквиру немачког глагола *liegen*, међутим, исказ о којем говоримо није поменут ни у немачкој, а самим тим ни у нашој верзији.

У *Frazeološkom rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika* Јосипа Матеша¹⁴ није регистрована ниједна фраза у вези с глаголом *сѣаѣи*, као ни у вези са обликом *сѣало*.

¹⁰ У Речнику се у посебној алинѣји обрађује као Изр. („израз“) следеће: ~ ме је! ~ те је! и сл., а дефинисано као: *није ме (није ме иѣд.) брига, не марим (не мариш и сл.) за ѣо*, а потврђено примером: — Е стало те! кажи нема пара па збогом! *Глиш*.

¹¹ Издање *Novi liber*, Zagreb 1996.

¹² Издање *Školske knjige*, Zagreb 1985.

¹³ Основно значење јој је, према Хурму, *ѣри ѣом, на ѣо, на ѣом; ѣокрај ѣога*.

¹⁴ Издање *IRO Školska knjiga*, Zagreb 1982. У *Hrvatsko-njemačkom rječniku* истог аутора (изд. *Nakladni zavod Matice hrvatske*, Zagreb, Verlag Otto Sagner — München 1988) уз глагол *сѣаѣи*, поред многих других фраза, регистровано је „*није кому стало до дуѣе* v. *DUŠA*“, док је под одредницом *душа* упућена фраза дефинисана са

У *Enciklopedijskom nemačko-srpskohrvatskom rečniku* др Светомира Ристића и Јована Кангрџе¹⁵ исказ који тражимо искористићен је само за дефиницију одговарајућег исказа у оквиру немачког прилога **daran**, а на следећи начин: „es liegt mir daran, zu ... inf.“ „do toga mi je da ... praes., stalo mi je (do toga) da ... praes.; es liegt mir nichts daran, zu ... inf. ništa mi nije stalo (do toga) da ... praes.; es liegt mir viel daran mnogo mi je stalo do toga; daran soll es nicht liegen! ako je do toga stalo, onda ne mari ništa; od toga ne treba da zavisi“ (I том).

У другом тому истог речника, под немачким глаголом-одредницом **liegen** исказ који нас интересује нашли смо у оквиру дефиниције, превода немачке фразе, овако: „mir liegt et. an dieser Sache stalo mi je do te stvari, polažem na tu stvar; was liegt Ihnen daran? šta Vam je do toga stalo? šta Vas se to tiče?; es liegt mir daran Sie zu überzeugen stalo mi je do toga da Vas uverim“.

У *Речнику српскохрватског и немачког језика исџих ауџора*¹⁶ исказ о којем говоримо налазимо само код глагола *стјаџиу*, уз 20. значење тог глагола, овако: „liegen intr. (h); стало ми је до тога да те убедим es liegt mir daran, dich zu überzeugen; мало ми је стало до тога mir liegt wenig daran“.

Nemačko-srpskohrvatski frazeološki rečnik Павице Мразовић¹⁷, у оквиру одреднице глагола *liegen*, налазимо нешто другачију немачку фразу с глаголом *liegen*: **es liegt mir ein Quark (ili Dreck) daran** која је дефинисана овако: „није ми стало до тога; не тиче ме се; то ми је лањски снег“¹⁸.

И у *Српскохрватско-чешком речнику* Чехословачке академије наука¹⁹ исказе са „стало“ налазимо код одреднице глагола *стјаџиу*, овако: „stāti ... 5. do koga, do nega neos. [= bezlično] záležet na kom, na čem; nije mi stalo do njega *nezáleži mi na něm*; nije mi stalo do nekoliko dinara *nezáleži mi na nekoliko dinárech*“²⁰.

Мортон Бенсон је у свом *Srpskohrvatsko-engleskom rečniku*²¹ употребио исказ о којем говоримо такође само у дефиницији глагола *стјаџиу*, у тачки 8. за енглески еквивалент, овако: „8. (impers.) to care; *njemu je veoma stalo do nje* he is very fond of her; *mnogo mu je stalo do toga* he is very much interested in that; *njemu je stalo samo do novca* he only cares about money; *stalo mi je do toga da te ubedim* I'm determined to convince you (страна 594).

„j-d hat ein Herz von Stein“ (= неко има камено срце, EF), за што у нашем језику немамо потврде.

¹⁵ Издање *Просветџа*, Београд 1963. I и II књига.

¹⁶ Београд 1928. г.

¹⁷ Издање *Научна књига*, Београд 1991.

¹⁸ *Quark* је овде употребљено у пренесеном значењу — *неважна стјвар, сџиџиџа* или сл.

¹⁹ *Srbocharvátsko-česky slovník*, Praha 1982.

²⁰ Основно значење чешког глагола *záležet* је *зависџиџи*, *биџи обавезан (некоме, нечему)* и сл.

²¹ Издање *Просветџа*, Београд 1989.

У енглеско-српскохрватској верзији истог речника, уз енглеску именицу *care* нема (превода) типа „стало ... је“; налазе се само (за нека значења) еквивалента као: *voleti, mariti, postarati se* и сл. (исп. нпр. одредницу *care for*).

На основу свега овога може се закључити да се лексикографи значајно колебају и у погледу граматичке и у погледу лексичке вредности облика *стало* као лексеме или (само) као дела фразе. Час се налази у оквиру глагола (*сталаи*), али и уз (страни) прилог или само у дефиницији, у оквиру каквог исказа, са негацијом или афирмативно, и то махом или искључиво у презентској употреби.

Наведени примери употребе речи *стало* не одступају, заправо, значајно једни од других, до сада наведених, али унеколико употпуњавају лепезу њене употребљивости или ту употребљивост потврђују.

У којој мери, међутим, одговарају, у двојезичним речницима, као преводи страног језичког значења могуће је о томе посебно поговорити. Рекло би се, међутим, да међусобне семантичке једнакости између српског и несрпског стања заправо нема.

СЕМАНТИЧКО-СИНТАКСИЧКО-ГРАМАТИЧКЕ ВРЕДНОСТИ ОБЛИКА *СТАЛО*

Упоредјујући стање у нашим и страним, одн. двојезичним речницима, може се закључити следеће:

1. Осим у Речнику Матице српске²², облик *стало* није унет као засебна лема ни у један други речник. Налазимо га, дакле, готово искључиво у устаљеном синтаксичком склопу и по схеми коју смо већ навели у приступном делу овога рада. То упућује на општи закључак да се облик *стало* јавља у контексту и форми који је заправо — *језички израз*, одн. фраза (фразем, фразеолошка јединица и сл.), мада се то у лексикографској обради тако не третира.

2. Занимљиво је и индикативно да је значење одреднице *стало* у Матицином речнику обрађено „нормално“, тј. да је осим напомене о предикатској употреби облика *стало*, значење дефинисано као: „*придавајући важност некоме или нечему, полагајући; маришу*“, а да је у посебној алинеји, као „израз“ (Изр.) издвојено: „*стало ме је! стало ме је! и сл.*“ и дефинисано: „*није ме (није те итд.) брига, не марим (мариш и сл.) за то*“, да би тај (наводни) израз био засведочен само једним извором и примером: „Е стало те! кажи нема [пара] па збогом!“ *Глиш*.

Ово показује двоје: Примери у којима се несумњиво ради о изразима („до њих им је било стало“ и др.) лексема *стало* третирана је самостално, без (фраземског) окружења, а као израз је издвојено оно што то, истина, може бити, мада је, рекли бисмо, не само ефемерно у комуникацији, већ се и не разликује битно од онога што је стандард-

²² *Речник српскохрватског књижевног језика*, Нови Сад 1973, том 5, стр. 992.

но и уходано као израз, тј. израз „стало ми/нам и сл. је до некога/нечега“ (уз могуће варијације у погледу реда речи у исказу).

3. Методом језичке трансформације (уобичајеним поступком у лексикографској анализи значења) може се доћи до закључка да је у примерима наведеним у Матичином речнику (као и у другима) немогуће реч *стјало* заменити било којом речи из тамошње дефиниције (рецимо, реченице као: „До њих им је било *стјало*“ или „Није ми *стјало* до њега“ и сл. заменом облика *стјало* Матичином дефиницијом морале би гласити: „До њих им је било *јридавајћи важностј, јлолазијћи; маријћи*, одн. „Није ми до њега *јридавајћи важностј, јлолазијћи; маријћи*“ и сл.

Чак и кад би се примери синтаксички прилагодили Матичиној дефиницији, рецимо овако: „Нама није било *важно* (нешто); Ми нисмо *јридавали важностј* (нечему); *Ми нисмо јлолазили, марили* (за некога, за нешто)“ — питање је колико би ти еквиваленти били семантички потпуни.

4. Мислимо, наиме, да није тешко запазити да се у исказима типа *стјало ми је* (одн. *није ми стјало*) + *до некога/нечега* лексемом *стјало* не рефлектује увек сасвим једнака семантичка конотација.

Узмимо за пример два исказа:

(а) „Стало ми је до тебе“ и (б) „Стало ми је до новца“.

Пример (а) треба, по свој прилици, разумети као емотивно врло интензиван однос према објекту. Неће се, наиме, разумети само као — *давање важностји (некоме), вођење бриге (о некоме), доживљавајћи (некога) значајним, држајћи (до некога)* и сл. Биће да се ради о исказу прожетом изузетно наглашеном субјективно-емотивном конотацијом, изузетном заинтересованошћу за некога, дакле, специфично обојеним личним односом према некоме, таквим који подразумева не само посебну, изузетну бригу за некога, већ и неодолјиву жељу да се тај неко задржи, не изгуби као пријатељ, у љубави и сл., а што би, граматички речено, значило да се обликом *стјало* казује — *како се неко некоме доима, како се доживљава (заинтересовано, заљубљено, жељно, брижно* и сл.).

У примеру (б), међутим, разлика је махом унеколико „хладнијем“, рационално обојеном односу према нечему, тј. казује се само то да је некоме нешто (оно о чему је реч) — *оно до чега држи, на шћа јлолаже, од значаја*, дакле што је некоме — *важно, значајно, бијно, вредно* и сл., а што, с граматичког становишта гледано, значи да се одредбом *стјало* исказује — *начин* на који се неко према нечему односи.

5. Ако се овако може разумети семантички садржај лексеме *стјало*, онда нам се већ сам по себи намеће и крунски закључак о граматичко-семантичком статусу те речи, тј. такав да је *стјало* заправо — *јрилошка реч*, тј. *јрилог*, јер казује — *како, на који начин се дефинише, односи субјекатј јрема ономе шћо се јредикајћом (дојуном) казује*.

Прилошка функција облика о којем је реч можда се јасније може разумети у исказима који се реализују по моделу:

мени је/није сџало + да + ѓрезениџ

као у (неким примерима под 1.а):

Вама је сџало + да се мир одржи; Сџало ми је + да се ово џиџање расџрави

или се формирају по схеми:

мени је/није сџало + ∅ (без допуне)

као у примерима типа:

Шџа џи је сџало!; Зар јој је сџало?,

где се допуна, начелно, подразумева (елидирани исказ) и где је лако уочити да се *сџало* у њима лако може заменити правим прилозима: *важно, биџно, значајно* и сл. (исп. *Вама је сџало /тј. важно/ да се мир одржи; Зар јој је сџало (тј. биџно, важно)* и сл.

Исто се може рећи и за исказе типа „Мени је до тебе стало“; „Мени (ни)је стало до новца“ који су у граматичком смислу аналогни исказима типа „Мени је до тебе / поред тебе *леџо*“; „Мени / за мене (ни)је *важно* да имам новац“ и сл., где је детерминација јасно прилошка, а не придевска (за разлику од типа: „Мени је *важан* новац“ — где *важан* није прилошка већ, као атрибут именице, придевска).

6. Отуда је поступак у Матичином речнику — по којем је *сџало* издвојено као посебна, аутохтона лексема — у принципу оправдан. То је утолико оправданије што прилози нису глаголи (већ њихови квалификатори), па је отуда разумљиво што у језичкој грађи нисмо нашли потврде за инфинитивни²³ или било који други глаголски облик као дериват инфинитива, већ увек само неизмењен (прилошки) облик — *сџало*.

7. Другачије речено, није, дакле, оправдано лексему *сџало* сврставати под глагол, па ни под глагол *сџаџи*. Зашто је она у речницима тамо доспевала, није лако разумети, сем ако се није полазило од тога да је *сџало* радни придев од глагола *сџаџи*, што у овом случају, као што смо, надам се, показали, никако није.

Блискост облика *сџало* са глаголом *сџаџи* могла би се евентуално видети у томе што глагол *сџаџи*, поред основног значења, има и друга, међу којима и: *имаџи одређену (велику) цену, узроковаџи џрошак, џруд, жрџву, кошџаџи* и сл., дакле, указује на какву вредност (исп. *Дуго су се мучили и сџало их је крвава зноја*, Тод. П. 2, 265; *Слобода ... га џако скуџо беше сџала*, Вас. Д. 1, 33; *Твоја радозналосџ сџаџе џе најзад главе*, Поп. 9, 44) — мада нисмо баш сигурни да је овај моменат узроковао „спајање“ поменутих двеју лексема под исту алинеју.

8. У оквиру ових запажања могуће је истаћи још једну посебност, ону да конструкција типа „Мени (ни)је (било) стало ...“ функционише само у садашњем и прошлом глаголском времену.

²³ Пример са инфинитивом „Шта је њему могло *сџаџи* до новца“ (Вид. А. 1, 57) биће да не спада у оквир посматране појаве, већ *сџаџи* има значење (*џре*)*осџаџи*.

Морамо признати да нам није сасвим објашњиво зашто нема конструкције за будуће време кад већ егзистира за садашње и прошло; може се, наиме, рећи „Стало ми је...“ и „Било ми је стало...“, али не и **Биће ми стало...* (попут *Биће ми лејо ...* или сл.). Може бити да говорна пракса и језичка логика не имплицира исказ као актуелан за будућност, већ махом за тренутак говора (садашњост), односно — мада, судећи по грађи језика, не тако често — и за прошлост. Отуда све комбинације које би се потенцијално могле конструисати за футур (**Мени ће бити стало до тебе*, **Њему ће бити стало до новца*, па чак ни са вербализованим обликом **Сталаће ми да се то деси* и сл.) немају валидну потврду у говорној реализацији.

Према томе, пример који смо као иницијални навели на почетку овог рада (*Још чекам некога коме ће бити стало до мене*) језичка пракса, осим у наведеном случају, не потврђује. Могло би се можда помислити да блокаду футура врши тип допуне „до мене“ која не прихвата другачију синонимску прилошку замену за прилог *сталаћи* (нпр. не функционише „Чекам ... коме ће бити *лејо/драго/занимљиво* и сл. *до мене*). То би можда могло да значи да је схема исказа типа „... *стало + до некога/нечега*“ — блокирана конструкција, фразем који се у наведеном сегменту не може лексички мењати.

9. Упоређујући, надаље, посматрану фразу с еквивалентима који се налазе у другим језицима, намеће се утисак да адекватне синтаксичко-семантичке конструкције нашој у другим језицима заправо нема. Све оно што се, судећи по прегледаним речницима у другим језицима, наводи није, рекли бисмо, адекватно ономе што дата фраза у нашем језику значи. Отуда је вероватно да се наш израз у вези с лексемом *стало* може сматрати српским „специјалитетом“. То, наравно, не можемо са сигурношћу тврдити, као што не мислимо да су овим радом сви проблеми које ова тема намеће до краја апсолвирани. Отуда евентуално неразрешена питања остају отворена како за даља истраживања тако, можда, и за другачија теоријска тумачења.

Z u s a m m e n f a s s u n g

Egon Fekete

ÜBER GRAMMATISCH-SEMANTISCHE PROBLEME DER PHRASEOLOGISCHEN EINHEIT *STALO MI JE DO NEKOGA / DO NEČEGA*

Es wird festgehalten, daß der serbische Lexikoneintrag *stalo* innerhalb der stehenden Wendung *stalo mi je / bilo mi je stalo (do nekoga / do nečega)* (zu Deutsch annähernd *es liegt mir daran / es ist mir daran gelegen / es lag mir daran*) kein Verb ist, wie es in den meisten Wörterbüchern heißt, sondern daß es sich hier um ein eigenständiges, nicht flektierbares Lexem handelt. Konsequenterweise sollte man es auch innerhalb der Grammatik als Adverb berücksichtigen. Das Lexem *stalo* innerhalb der phraseologischen Einheit *stalo mi je ...* u. ä. kommt jedenfalls allein mit der Präsens- oder Perfektform des Vollverbs *biti* (also nicht etwa im Futur) vor.